

ÖSTRA TORGET TORSHÄLLA

GESTALTNINGSPROGRAM

ESKILSTUNA KOMMUN

BESTÄLLARE

Eskilstuna kommun

Rina Oord-Lundh, projektledare

Daniel Ängmo, stadsarkitekt

Cecilia Söderholm, landskapsarkitekt

Petter Skarin, trafikplanerare

KONSULTER

Funkia Landskapsarkitektur

Anna Åkerberg, uppdragsansvarig landskapsarkitekt

Anna Edvinsson, handläggande landskapsarkitekt

Frida Nilsson, praktiserande landskapsarkitekt

INLEDNING

Bakgrund och syfte	4
Målsättning för torget	4
Underlag	4

FÖRUTSÄTTNINGAR

Medborgardialog	5
Platsens läge i staden	6

KULTURHISTORIA

Torshällas historia	7
Riksintresset	7
Torget utveckling i bilder	8

ANALYS

Disposition	10
Flöden	10
Innehåll	11
Rumsliga avgränsningar	12
Entréer och siktlinjer	12
Trygghet och tillgänglighet	13
Mikroklimat och ljud	13

FÖRSLAG

Koncept	14
Illustrationsplan	15
Perspektiv	16
Förslag i text	18
Sektioner	20
Vad kan man göra på torget?	21
Material	22
Utrustning	23
Växtmaterial	25
Dagvatten och skyfall	26
Trafik	26
Ekosystemtjänster	27
Konst och offentlig utsmyckning	27

BAKGRUND OCH SYFTE

I Utvecklingsplan Torshälla 2030 är Östra torget en prioriterad plats för utveckling. Torget är ett viktigt nav och en motor i centrumhjärtat. Torget ska vara ett funktionskluster i vardagen och en eventplats för speciella tillfällen.

Torget upplevs dock i dagsläget som inaktivt, ha låg kvalitet och vara otryggt. Det upplevs inte som en mötesplats för vistelse, utan utgör oftast en plats att passera på väg till något annat. Av de platser som analyserats i utvecklingsplanen är Östra torget den plats som har flest användare men lägst upplevd kvalitet. Torget behöver därför stärkas och utvecklas till en bättre, mer inbjudande, levande och funktionell plats för invånare och besökare över året och dygnet.

Arbetet utgår från Utvecklingsplan Torshälla 2030 där den utpekade riktningen för Östra torget nu ska fördjupas och konkretiseras.

Gestaltningförslaget ska ge en tydlig plan för torgkvarterets utveckling och omvandling. Gestaltningförslaget ska ha ett helhetsperspektiv på torget och torgkvarteret och användas som underlag för investeringsplanering, samordning av insatser samt för framtagande av projekteringshandlingar för etappvis genomförande.

Gestaltning och omvandling av torgets utformning skapar förutsättningar för att nå effektmålet att göra platsen mer levande, funktionell, trygg och attraktiv - en mötesplats och destination för boende och besökare över året och dygnet.

MÅLSÄTTNING FÖR TORGET

Med utgångspunkt i Utvecklingsplan Torshälla 2030 samt övriga underlag som listas här intill har projektgruppen kommit fram till följande mål för torgets omdaning.

- Skapa en attraktiv och levande mötesplats i hjärtat av Torshälla; en plats som fungerar både till vardags och fest samt över året och dygnet för stora liksom för små.
- Stärka kopplingen mellan verksamheterna och torget samt skapa förutsättningar för befintliga verksamheter, exempelvis uteserveringar, liksom nya verksamheter att utvecklas.
- Genom medveten samhällsplanering skapa goda möjligheter att gå, cykla och åka kollektivtrafik i högre grad, oavsett tid på dygnet och årstid.
- Stärka kulturens och konstens plats på torget med utgångspunkt i Torshällas identitet som industri- och kulturstad.
- Förbättra för cyklister och fotgängare och skapa en plats för människan
- Öka den biologiska mångfalden på platsen
- Tillföra ekosystemtjänster och lösa dagvattenhanteringen på ett ekologiskt hållbart sätt
- Arbeta med återbruk och hållbara material
- Skapa förutsättningar för en hållbar drift av platsen

UNDERLAG

Följande dokument har beaktats i arbetet med detta gestaltungsprogram:

Utvecklingsplan Torshälla 2030

Parkeringsstrategi Torshälla dat 20181210

Gestaltungsprogram Östra Torget, studentarbete 2021

Eskiltunas kulturmiljöprogram Torshälla dat 20171230

Arkitektur Eskilstuna samrådsversion maj 2021

Medborgardialog utförd i samband med pilotprojekt 2020 och 2021.

VAD SÄGER UTVECKLINGSPLAN TORSHÄLLA?

Mål för Östra torgets utveckling:

- Levande plats: mötesplats för vardag och fest, över året/veckan/dygnet, stärkt folkliv och besöksanledningar. Flexibilitet. Uppgradering.
- Handel och näringsliv: samla funktioner, utveckla centrum, bibehåll vardagsfunktioner, strategi för etablering och aktiva bottenvåningar.
- Minska trafikdominans: underlätta för gång och cykel, busspendling och prioritera fotgängare.
- Tillgänglighet: hållbara trafikslag och centrumnära parkering som gynnar handel.
- Koppla samman: fasad till fasad i torgkvarteret, i centrumhjärtat och kopplingar till viktiga målpunkter.
- Utveckla och aktivera genom samverkan med näringsliv, fastighetsägare, boende och kommunala verksamheter.

Utvecklingsplan för Torshälla, sammanfattning hämtad ur uppdragsunderlag, bilaga 1.

MEDBORGARDIALOG

Under 2020 och 2021 har kommunen utfört två pilotprojekt på Östra torget i syfte att aktivera platsen, testa olika funktioner och skapa dialog kring Östra torgets fortsatta utveckling. Nedan finns en sammanställning av de båda pilotprojekten och de synpunkter som kom in i samband med dessa, hämtad från kommunens stadsutvecklingsida på nätet (stadsutveckling.eskilstuna.se).

Pilotprojekt 2020

Sommaren 2020 möblerades torgytan om. Ett nytt färgglatt sittlandskap och gröna växter placerades ut. Några av parkeringsplatserna omvandlades tillfälligt till uteservering och cykelparkering.

Torshällaborna svarade då på en enkät om vad de vill se för utveckling av torget. Bland annat föreslogs en översyn av trafikmiljön för gående runt torget för ökad trafiksäkerhet och en trivsammare miljö samt fler sittplatser och fler evenemang på torget.

Pilotprojekt 2021

För att förlänga evenemangsåret och testa nya sätt att använda torgkvarteret testades i oktober 2021 bilfri gata och en helt ny Kulturfestival. Två av gatorna runt torget var tillfälligt bilfria för att se hur torgytan skulle kunna användas för att skapa mer utrymme för aktiviteter, vistelse och umgänge. På så sätt ville vi göra torget mer levande och trivsamt för boende och besökare.

Så här tyckte besökarna om årets pilotprojekt:

Cirka 80-90 personer tyckte till om årets pilotprojekt. En majoritet av de tillfrågade var positiva till att stänga av testgatan tillfälligt. Flera av dem positiva till att stänga av testgatan helt.

De som är positiva till avstängningen ser möjlighet till:

- mer plats för torgliv
- fler aktiviteter på torget under hela året
- större plats för barn att röra sig och vara aktiva på ett tryggt sätt
- mer plats att sitta och umgås på
- mer grönska och en trivsammare torgmiljö

De som är negativa till avstängning är angelägna om att:

- bilparkeringar ska finnas kvar i anslutning till torget för personer med funktionsnedsättning
- det måste finnas parkeringsmöjligheter nära torget för näringsverksamheter

Dessa förslag kom in för framtidens torg:

- mer grönska och växtlighet
- mer utbud och lekmöjligheter för barn
- fler återkommande aktiviteter under hela året
- mer torghandel och marknader
- café med sittplatser och fler uteserveringar
- bra platser att sitta och umgås på torget
- fler cykelställ
- bättre belysning kvällstid
- minskad trafik för mindre buller och trafikljud

Reflektioner

Av de synpunkter som inkommit har vi adresserat de som vi har rådighet över inom ramarna för projektet. I det fortsatta arbetet för ett mer levande och aktivt torg blir det också viktigt att skapa förutsättningar för olika aktörer att skapa aktiviteter av olika slag liksom att säkerställa en adekvat drift och skötsel av torget; frågor som stadsbyggnadsförvaltning tar med sig i det fortsatta arbetet med Torshällas utveckling.

”Biltrafik och busstrafik runt torget gör att det känns som att vara i en rondell”

”Helrörig trafiklösning runt Coop/ Systembolaget med in-/utfarter och P-platser”

”Barnen har ingen plats på torget idag”

”Torget är mörkt och ödsligt”

”Det saknas bra sittplatser, grönska/växter, färg och café på torget”
”Betongtorg”.

” Torget lever upp några veckor på sommaren under Sommartorg-aktiviteterna, men är dött större delen av året”

”Förbättra för cyklister – cykelvägar och cykelparkeringar”

”Toalettbyggnaden skymmer sikten mellan Aliforsgatans verksamheter och torget. Toaletten är ett hängställe för missbrukare och skapar otrygghet”

”Torget är inte en plats för alla idag”

” Man måste VILJA gå till Östra torget. Det måste finnas en anledning att gå dit. Det finns inte idag”

Citat från medborgardialogen.

PLATSENS LÄGE I STADEN

I Utvecklingsplan Torshälla pekas Östra torget ut som en del av stadens hjärta och en viktig plats för utveckling. Torget är inte bara en central del i stadsväven utan även en knutpunkt för Torshällas kollektivtrafik och har därmed även koppling till bland annat Eskilstuna. Här finns utöver bostäder även matbutik, systembolag, restauranger och diverse mindre butiker och verksamheter som lockar människor till platsen. Torget upplevs dock som inaktivt kvällstid och i behov av upprustning. Bilden intill är hämtad ur utvecklingsplanen och visar Östra torget i sitt sammanhang i staden.

VAD SÄGER UTVECKLINGSPLAN TORSHÄLLA?

Om Torshälla:

En innovativ plats med fokus på kultur och medskapande.

Gestalta 'framtidarvet' genom innovativa inom- och utomhusmiljöer som bygger vidare på industriarvet och utvecklar dem till platser för framtiden.

Utnyttja kulturen, kulturmiljön som resurser för att skapa ett attraktivt och levande centrum. Framhäv Torshällas kulturidentitet och utveckla och framhäv dess karaktär.

Koppla samman platser och besöksmål såsom gamla staden, Ebelingmuseet, Holmbergsparken med Östra torget

Om Östra Torget:

Torshällas identitet – kulturen, naturen och vattnet – speglas på Östra torget.

Stadens hjärta och vardagsrum som ska fungera både till vardags och till fest.

Utvecklingsplan för Torshälla 2030

Fokusområde centrum

Summerande plan

Planen summerar fokusområden för framtida utveckling i centrum och samlar de platser som lyfts fram i strategierna. Platserna är viktiga målpunkter att koppla ihop för en sammanhängande stad. Pilarna markerar stråk och kopplingar inom det urbana hjärtat och med övriga målpunkter.

Illustration hämtad ur Utvecklingsplan Torshälla 2030 där Östra torget pekas ut som en viktig plats för utveckling.

TORSHÄLLAS HISTORIA

Platsen för dagens Torshälla var under äldre järnålder en stor vik in från Mälaren som sträckte sig ända ner till Eskilstuna. När landet sakta höjdes bildades med tiden en vattenled mellan Hjälmarens och Mälarens, Nerjeån. Nerjeån är numera Torshällaån-Eskilstunaån- Hyndevadsström. Den seglingsbara ån blev med tiden svårframkomlig på grund av de fall som bildades närmast mynningen mot Mälaren. Här bildades en handelsplats och på 1100-talet hade Torshälla blivit så betydande att en kyrka uppfördes uppe längs den västra strandbrinken. Förutom att utnyttja fallen vid ån som handelsplats, användes även fallen för etablering av kvarnar och senare också smedjor. Denna strategiska plats har sedan dess utnyttjats för handel, vattenkraft och industrier.

Redan år 1317 fick Torshälla sina stadsrättigheter, vilket gör Torshälla till en av Sveriges äldsta städer. Den första medeltida staden tros ha legat längs västra strandbanken medan den östra stadsdelen har historiskt varit utmark och senare börjat bebyggas. På en karta från år 1888 av Raguele Essén har området planerats med gator och tomter. Stadsplanen från 1932 bygger vidare på ritningen från 1888 vad gäller gator och tomtindelning.

I samband med att bröderna Edstrand på 1940-talet köpte upp Nyby bruk ökade också behovet av arbetskraft och därmed bostäder vilket blev startskottet för en nybyggnad av den östra sidan av ån. Under 50- och 60-talet byggdes bostäder på östra sidan om ån däribland Östra Torget. Östra torget blev Torshällas nya centrum dit alla affärer och serviceinrättningar flyttades. En ny villa-, radhus och lamellhusbebyggelse växte fram runt det nya torget samt söder och öster om Eskilstunas nedre kanal.

Östra torget ligger inom riksintresset Torshälla D2.

Mål för att tillgodose Riksintresset

Texten är ett utdrag från länsstyrelsens kunskapsunderlag för Riksintresse för kulturmiljövården Torshälla (D2)

De fysiska uttrycken för Torshällas utveckling från medeltid till tiden före andra världskriget ska bevaras och vara avläsbara fysiskt på orten. Den modernistiska bebyggelsen längs Brogatan, Östra torget samt brandstation vid Ebelinggatan som visar det nya Torshällas medvetet planerade framväxt ska bevaras och vara avläsbar fysiskt på orten. De tydliga strukturer som än idag är avläsbara i samhället från dess grundläggande under medeltiden fram till tiden före andra världskriget ska vara avläsbara och gott förvaltade. Det gäller även nämnda modernistiska bebyggelse och stadsplanemönster. De naturgeografiska förutsättningarna som ligger till grund för samhällets placering ska bevaras. Bibehållen funktion som centralort med turism-, tjänste-, handels-, bostads, rekreativ och pendlingsverksamhet. Verksamheter i historiska industriområden bör vidmakthållas.

Det innebär att:

- Grundläggande stadsplanestrukturer från Torshällas etablerings- och blomstringstider ska bibehållas men kan kompletteras om kulturhistoriska värden beaktas.
- Centrala samhällsfunktioner bör kvarligga i samhället, handel i centrum ska ges förutsättningar att leva vidare, kulturhistoriskt värdefull bebyggelse underhålls kontinuerligt så att människor kan bo kvar och /eller nyttja dessa. Kulturhistoriskt värdefulla samhällskomponenter bör i det längsta bevaras och ges en användning.
- Viktiga betydelsebärare vad gäller bebyggelse, t.ex. stadsgårdar, verksamheter, stadsplan, kommunikationsstråk (vägar, järnväg, kanaler, hamn) ska bevaras och underhållas.
- Båttrafik i hamnen och på Eskilstuna Nedre kanal ska ges förutsättningar att vidmakthållas.

Faktaruta – Riksintresse Torshälla D2

Småstadsmiljö med i huvudsak medeltida gatunät och som speglar utvecklingen från köpstad och utförselhamn till manufakturcentrum (Bruksmiljö, Kvarnmiljö, Kanalmiljö).

Uttryck för riksintresset:

Bevarad 1700-tals och 1800-tals bebyggelse. Planstrukturensamt stadsgårdar och bebyggelsemönster från 1700- och 1800-talen. Offentliga byggnader med medeltida kyrka samt skolhus och rådhus. Rester av Karl IX:s kanal.

Kvarnanläggning från 1600-talet samt Holmens bruk med herrgårdsanläggning uppförd under 1770-talet och Nyby bruk med herrgård och brukssamhälle från 1800-talet.

Skolor och folkrörelselokaler.

Skriffering visar Riksintresse Torshälla D2.

TORGETS UTVECKLING I BILDER

Östra Torget var tidigare en stor öppen plats med omkringliggande villabebyggelse. Omkring 1950 inleddes byggandet av de bostads- och affärshus, som senare kom att inrama torget. Den första tiden bestod torget av grusgångar och planteringar. Torget byggdes om inför Torshällas 650-års jubileum år 1967, då invigdes också "Vattenbärrerskan" av Allan Ebeling. År 1970 flyttade Konsum, som då kallades "Domusvaruhus", till torget.

År 2003 skedde ånyo en ombyggnad för att få större ytor till torghandel och olika arrangemang.

<https://www.hembygd.se/torshalla/plats/19678/text/1592>

Östra Torget 1952. Foto från www.hembygd.se/torshalla/

Östra Torget 1954. Foto från www.hembygd.se/torshalla/

Östra Torget ca 1960. Foto från www.hembygd.se/torshalla/

TORGETS UTVECKLING I BILDER

Östra Torget tidigt 60-tal. Foto från www.hembygd.se/torshalla/

Östra Torget 1967. Foto från www.hembygd.se/torshalla/

Östra Torget 1960. Foto från www.hembygd.se/torshalla/

Östra Torget 1967. Konstverk Vattenbärerska av Ebeling. Invigt 1967. Foto copyright Lennart Pettersson. www.eutunavykort.se

På följande sidor redovisas vår analys av torget utifrån ett antal olika aspekter. Efter varje delanalys följer våra reflektioner och ställningstaganden kring hur vi valt att hantera det som framkommit i dessa analyser. Här redogör vi för de större dragen medan en mer detaljerad beskrivning av förslaget som helhet finns att läsa om i avsnittet *Förslag*.

PLATSENS DISPOSITION

Dispositionskartan visar platsens funktionsindelning i dagsläget. Man kan tydligt se hur biltrafiken dominerar, både ytmässigt och upplevelsemässigt, genom att skärma av torgets mittersta del från gångytorna längs fasaderna. Hela platsen blir på så vis en plats för bilen snarare än för människan.

Reflektioner

60 % av platsen utgörs av ytor som domineras av bilen. Större delen av dessa ytor utgörs av asfalt.

Den upplevda torgytan utgör endast 30% av ytan mellan fasaderna.

FLÖDEN

Brogatans utformning är anpassad till fordonstrafiken. Bussfickor och parkeringar skapar en "taggig" kantstenslinje som tillsammans med de breda måtten på gatan ger ett rörigt och icke omhändertaget intryck. Detta trots en hel del fina material i gatan såsom gatsten.

I och med att Brogatan löper framför den avgränsande fasaden i söder upplevs torget "falla ut" i trafikmiljön. Då gatan är bred och upplevs som bullrig blir avgränsningen otydlig och användningen av torgytan påverkas negativt.

Cykelbana saknas i dagsläget vilket kan upplevas som otryggt då buss- och biltrafiken dominerar gaturummet.

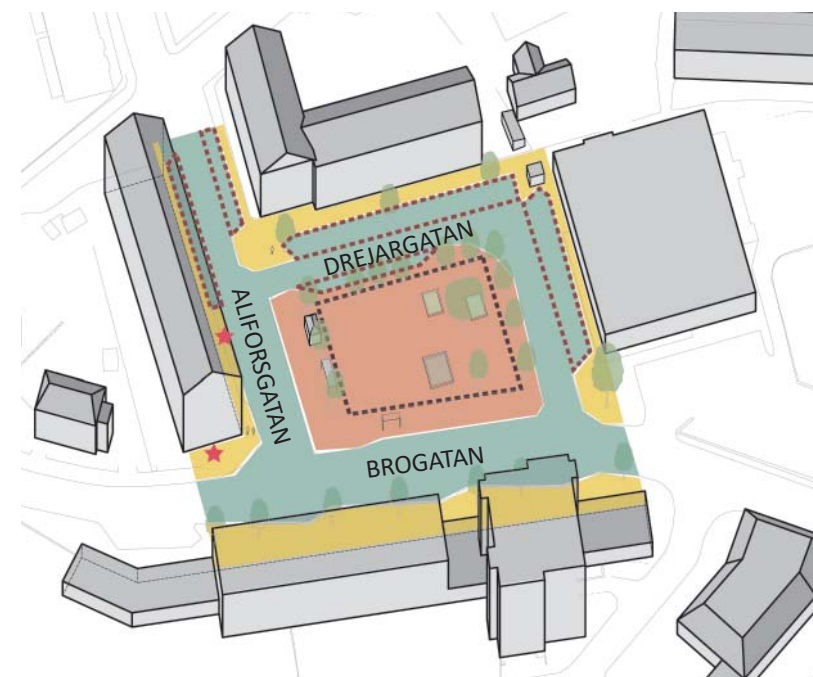
Reflektioner

Frågan om att tillskapa en samspelsyta (vilket innebär att bilar, gående och cyklister samspekar i trafiken på lika villkor) har uppkommit men på grund av relativt stora trafikmängder och flertalet busshållplatser längs Brogatan är det inte troligt att en trafiksäker lösning går att tillskapa genom en samspelsyta här.

Ställningstaganden

Den upplevda torgytan utökas och sträcker sig från fasad till fasad i öst-väst och från fasad i norr till Brogatan i söder. Ytor för verksamheter och fotgängare att nyttja tillskapas i anslutning till fastigheterna.

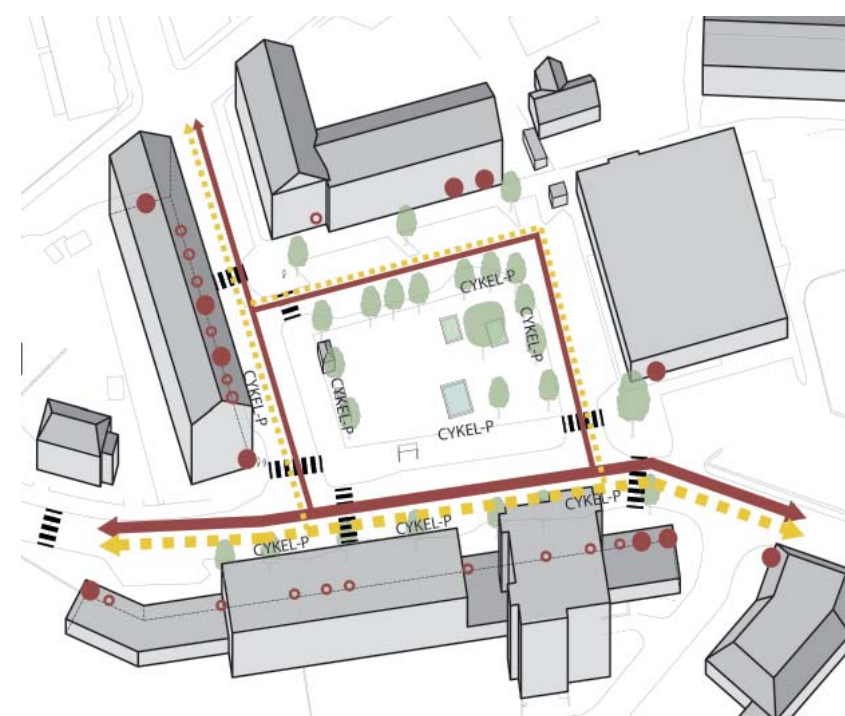
Parkeringsfrågan har utretts i projektgruppen och det eventuella behovet har vägts mot flera andra aspekter och möjligheter för platsens användning. Projektgruppen har valt att möjliggöra p-ytor på andra platser i anslutning till torget. Läs mer på sidorna 19 och 26.

Analyskarta som visar platsens disposition i dagsläget.

TECKENFÖRKLARING

- Köryta
- Gångyta
- Torgyta
- Torgyta, vistelsezon
- Parkering

Analyskarta som visar dagens bil- och cykelflöden.

TECKENFÖRKLARING

- Huvudcykelstråk i blandtrafik
- Cykel i blandtrafik
- Biltrafik
- Entré
- Entré som kräver angöring/inlastning

PLATSENS INNEHÅLL

Kartan intill visar torgets innehåll och användning samt verksamheterna som finns runt torget och i vilken utsträckning de "spiller ut" på torget/ gångbanan. Den flexibla torgytan är relativt liten medan en stor del är möblerad/programmerad.

Reflektioner

Kopplingen mellan verksamheterna och torget är svag. Det finns en hel del butiker, restauranger och verksamheter som skulle kunna utnyttja torget om utformningen hade stöttat det. En sådan utformning skulle även kunna attrahera andra verksamheter som i större utsträckning skulle kunna bidra till upplevelsen av torget som en levande och social plats. Soligaste fasaden (Coop) har ingen koppling mellan ute och inne.

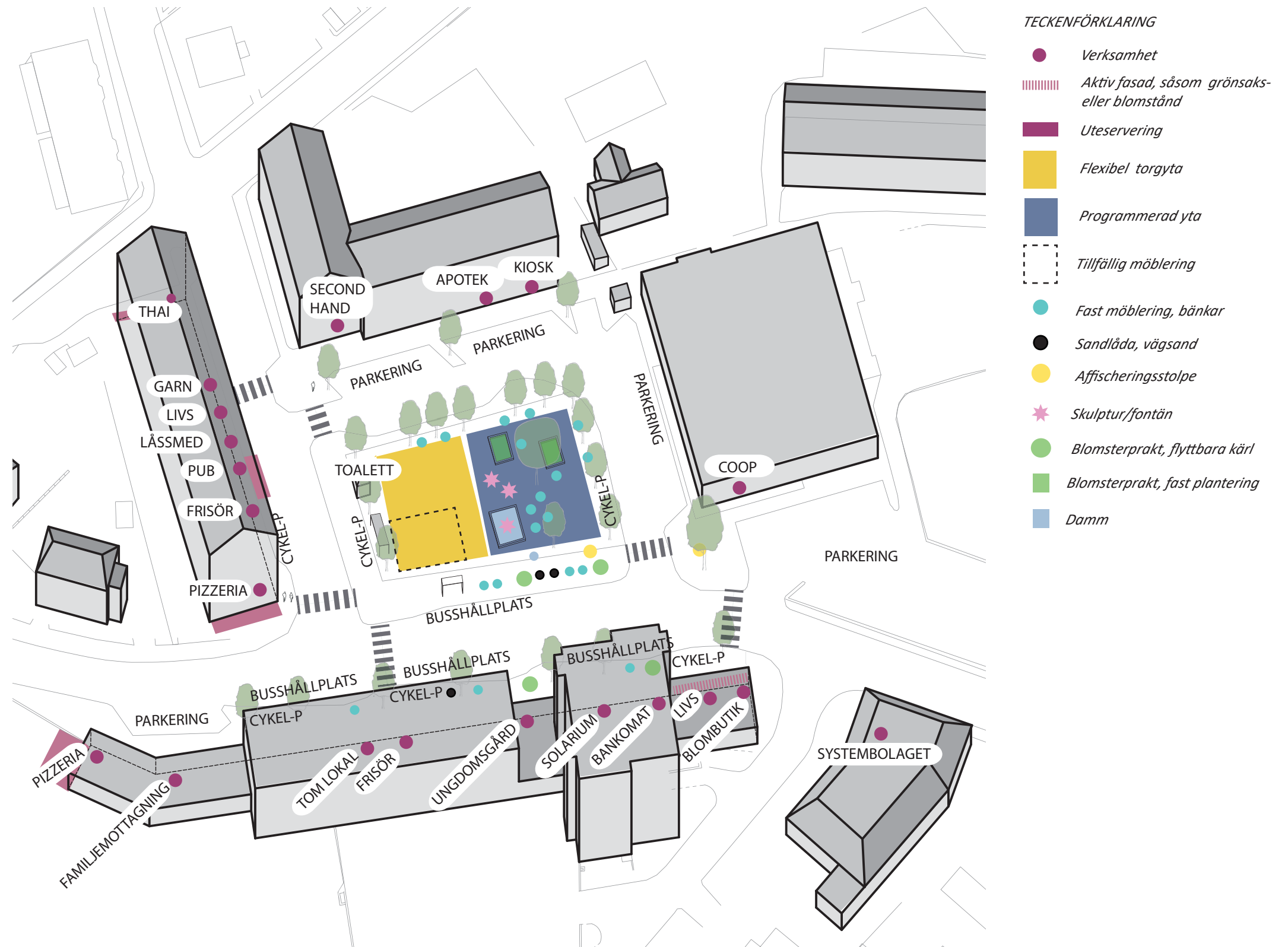
Konstverket Vattenbärrerskan med sin damm är sidoförskjuten i förhållande till torgets avgränsning. Det står nära gatan och den bullriga trafikmiljön och upplevs något inklämd bland mycket annat i den programmerade delen av torget. Placeringen var mer logisk på den tiden då parkering upptog den norra delen av torget, medan den med dagens utformning upplevs ligga lite avsidet.

Ställningstaganden

Stärk kopplingarna mellan verksamheter och torgyta genom att skapa mer yta framför fasaderna.

Skapa fler olika typer av sitt- och hängplatser.

Då dammen och dess teknikutrymme under mark är i behov av upprustning kan en flytt till ett mer centralt läge på torget vara aktuell. Dammens kanter behåller i stort sina mått men görs med fördel något bredare för att skapa en bättre sittkant runt fontänen som kan bli en samlingsplats. Detta öppnar upp för en bättre disposition och användning av torget och för Vattenbärrerskan in i framtidens Torshälla på ett värdigt sätt.

TECKENFÖRKLARING

- Verksamhet
- Aktiv fasad, såsom grönsaks- eller blomstånd
- Uteservering
- Flexibel torgyta
- Programmerad yta
- Tillfällig möblering
- Fast möblering, bänkar
- Sandlåda, vägsand
- Affischeringsstolpe
- ★ Skulptur/fontän
- Blomsterprakt, flyttbara kärl
- Blomsterprakt, fast plantering
- Damm

Analyskarta som visar platsens innehåll.

RUMSLIGA AVGRÄNSNINGAR

Generellt är det otydligt vad som utgör *torgets* avgränsningar idag. Byggnaden med Coop är för låg för att på håll utgöra en tydlig avgränsning av platsen till skillnad från norra och västra fastigheterna som bildar tydliga väggar i rummet. Mot söder flyter rummet ihop med Brogatan. Byggnaden på södra sidan av Brogatan är i stora delar för låg för att fungera som rumslig avgränsning från "torgsidan".

Platsen i stort innehåller dock en hel del tydliga rumsliga avgränsningar framförallt i form av träden som p.g.a. sina kompakta kronor, delar upp platsen i ett inre torgrum och ett yttre, omgivande gaturum. Träden begränsar också sikten mot intilliggande fastigheter liksom sikten från fastigheterna in mot torget.

ENTRÉER OCH SIKTLINJER

Entrépunkterna till torget domineras alla av trafiken.

Entré Aliforsgatan: Gatan dominerar och torget syns inte. En trädrad och toalettbyggnad skapar en tydlig rumslig avgränsning mellan Aliforsgatan och dess fasad och det som upplevs som torg idag. Trädens täta kronor och låga stamhöjd gör att delar av torgytan ytterligare skärmas av.

Entré Eskilstunavägen: Från korsningen Eskilstunavägen/Brogatan ser man ett asfaltshav, anar belysning/busskurer samt grönskan från kullen bakom Coop. Grönskan i detta sammanhang, med parkeringar och asfalt framför, ger känslan av att staden slutar här.

Entré Brogatan österifrån: Man ser Coops öppna fasad, parkering och den slutna fasaden på andra sidan Brogatan. Lönnen blir ett blickfång.

Entré från Drejargatan: Gränden upplevs som otrygg med slutna fasader. Den ger intrycket av en baksida, med tråkig markbehandling. Denna entré är inte tillgänglig pga sina trappsteg. Sikten in mot torget är dålig pga nätstationen som ligger precis i hörnet

vilket sammantaget gör att detta inte upplevs som entrén till stadens centrala torg.

Reflektioner

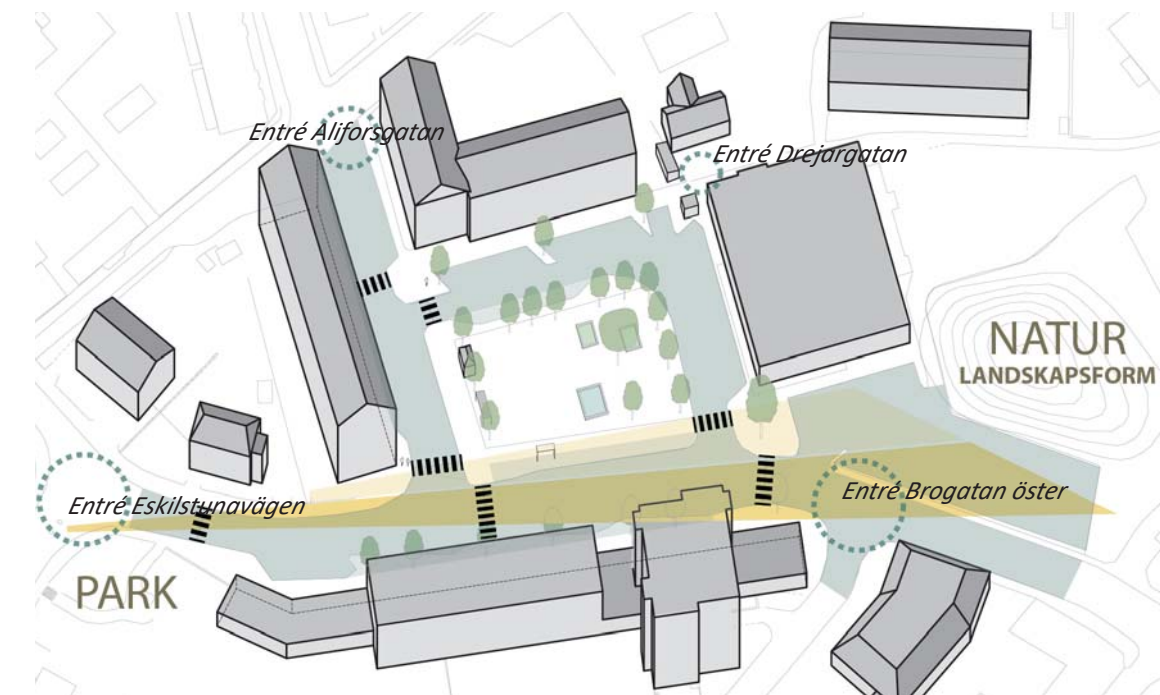
Genom framtida förtätningar vid torget som t.ex. skulle kunna innebära en påbyggnad på Coop, skulle orienterbarheten från Eskilstunavägen stärkas betydligt. Brogatans gaturum skulle bli tydligare definierat och den intuitiva förståelsen för att detta är Torhällas centrum skulle öka. Det behövs även något som signalerar centrum vid själva torgytan.

Ställningstaganden

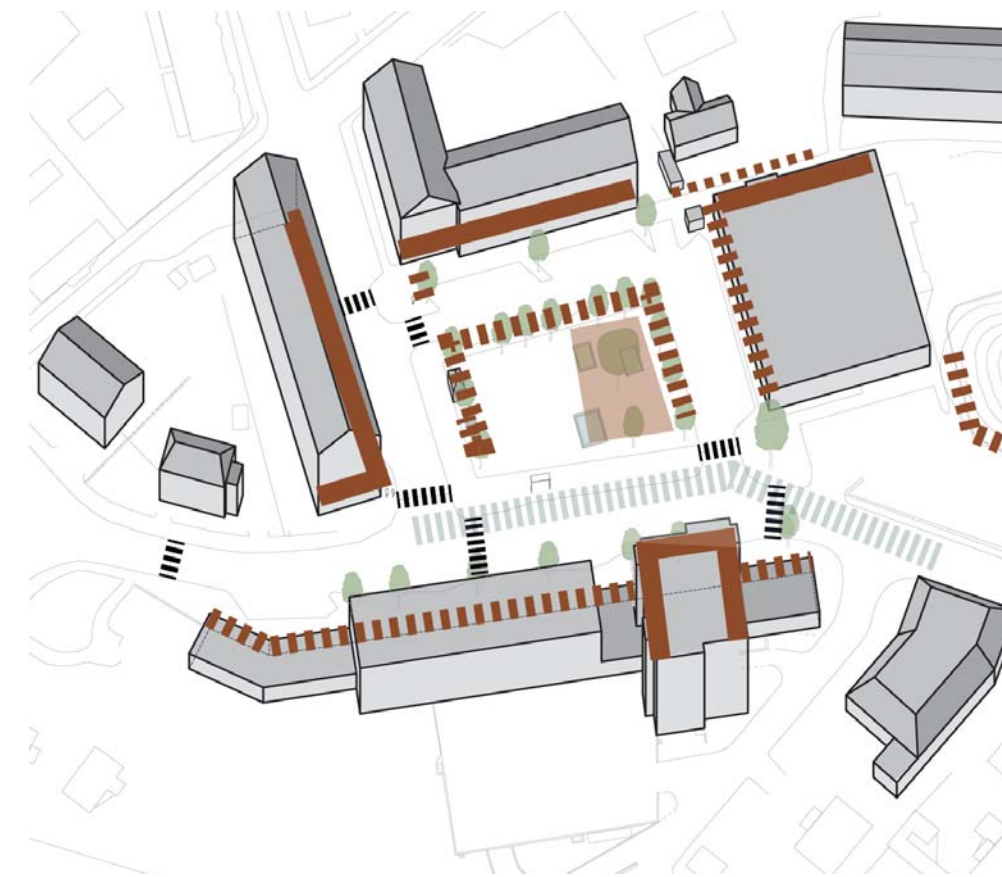
Ge torget en helhets känsla där de tre fasaderna i öst, väst och norr samt Brogatan i söder utgör trogets rumsliga definition. En framtida utveckling av Coop-fastigheten med bostäder och levande bottenvåningar skulle bidra till besöksanledningar och levandegöra torget. Avgränsningen mot Brogatan måste stärkas upp men samtidigt inte stänga av helt då kopplingen med södra sidan lätt kan komma att tappas.

Brogatan omvandlas till en stadsgata med samma utformning och möblering längs hela gatans sträckning; en kommersiell stadsgata med goda förutsättningar för fotgängare, cyklister och verksamheter. På så vis kan Brogatan binda ihop Östra torget med Holmbergsparken/Gamla Torshälla. Gångbanan breddas där det är möjligt och generösa passager över Brogatan tillskapas. Nya hållplatslägen med tillhörande möblering signalerar att detta är stadens busstation.

Den nya Brogatans utformning med smalare sektion, vacker linjeföring, urban busshållplats och hög kvalitet på möblering annonserar, tillsammans med de nya byggnaderna i fonden, i korsningen Eskilstunavägen, att detta är Torhällas kommersiella centrum och vardagsrum. Torgets tydliga men samtidigt transparenta avgränsning mot Brogatan anas från korsningspunkten.

Analyskarta som visar entréer till torget samt siktlinje från Eskilstunavägen.

TECKENFÖRKLARING

- Tydliga rumsliga avgränsningar
- Rumsliga avgränsningar
- Svaga rumsliga avgränsningar
- Upplevt rum

Analyskarta som visar platsens rumsliga avgränsningar.

KONCEPT

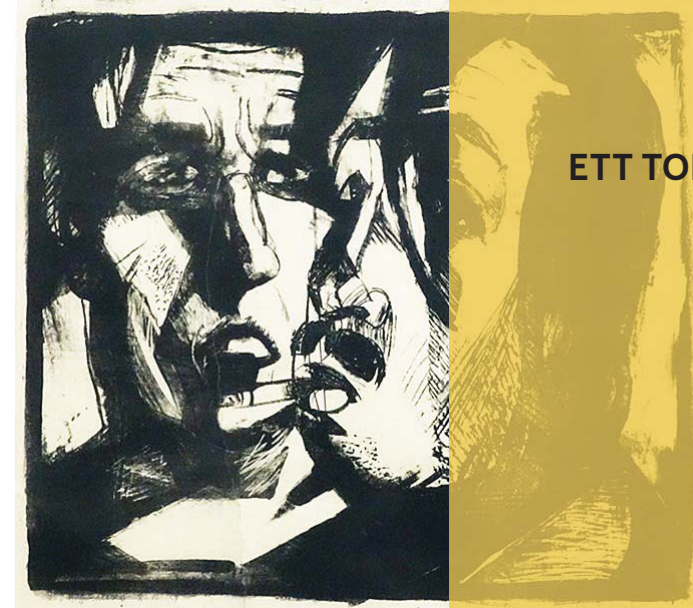
Den nya gestaltningen av Östra torget tar avstamp i de tre grundpelare som lyfts i utvecklingsplanen; kulturen, naturen och vattnet. Enligt planen ska dessa tre delar speglas på torget, som blir Torshällas hjärta och vardagsrum.

Torshällas rika kulturutbud har en självklar plats på Östra torget. Samtida kulturyttringar i form av exempelvis Torshällas återkommande kulturfestival, spontana uppträdanden och installationer ska kunna ta plats på torget och bidra med liv och sinnesintryck för torgets besökare. Torshällas stolthet Allan Ebeling har sin givna plats på torget redan idag i form av konstverket Vattenbärskan. Genom att flytta henne till en mer central plats på torget får hon större utrymme och dignitet. Även nya konstinslag eller annan utsmyckning i form av exempelvis tryck på skärmar mot Brogatans busshållplatser kan bli intressanta tillägg. Detaljer i rostfritt stål blir en flirt till Torshällas viktiga industriarv och långa historia av produktion av produkter i rostfritt stål.

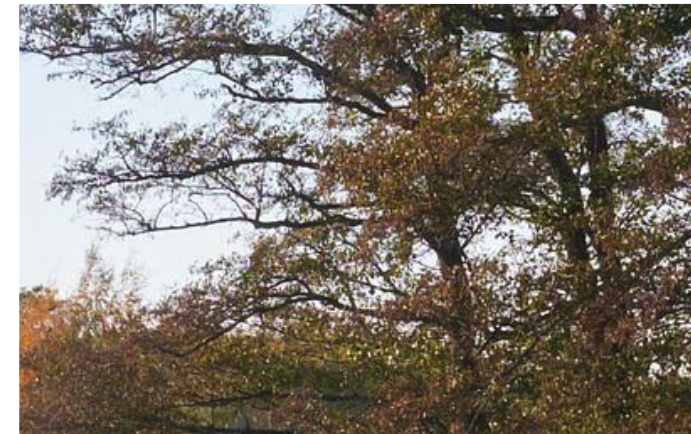
Den omgivande naturen runt Torshälla har inspirerat i val av växter. Med en grund av inhemska, lokalt förekommande arter och inslag av exoter skapas en variation och artrikedom som både gynnar platsen och bidrar till den biologiska mångfalden.

Dagvattnet blir en viktig del i utformningen med nedsänkta planteringar som fördröjer och renar dagvattnet. Fontänen blir en manifestation av vattnet och i markbeläggningen fälls blanka rostfria plattor in som för tankarna till vattenglitter.

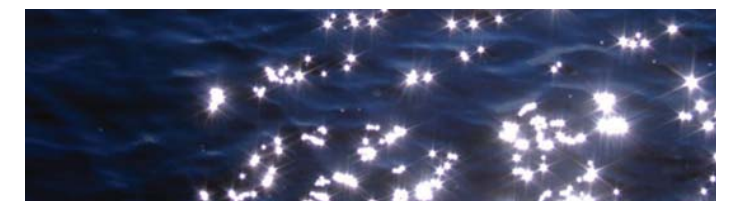
KULTUREN

NATUREN

VATNET

ETT FÖRNYAT ÖSTRA TORGET:

ETT TORG MED FOKUS PÅ MÄNNISKAN

ETT TORG MED MER UTRYMME FÖR OLIKA AKTIVITETER OCH VERKSAMHETER I BÄTTRE LÄGEN

ETT GRÖNARE TORG

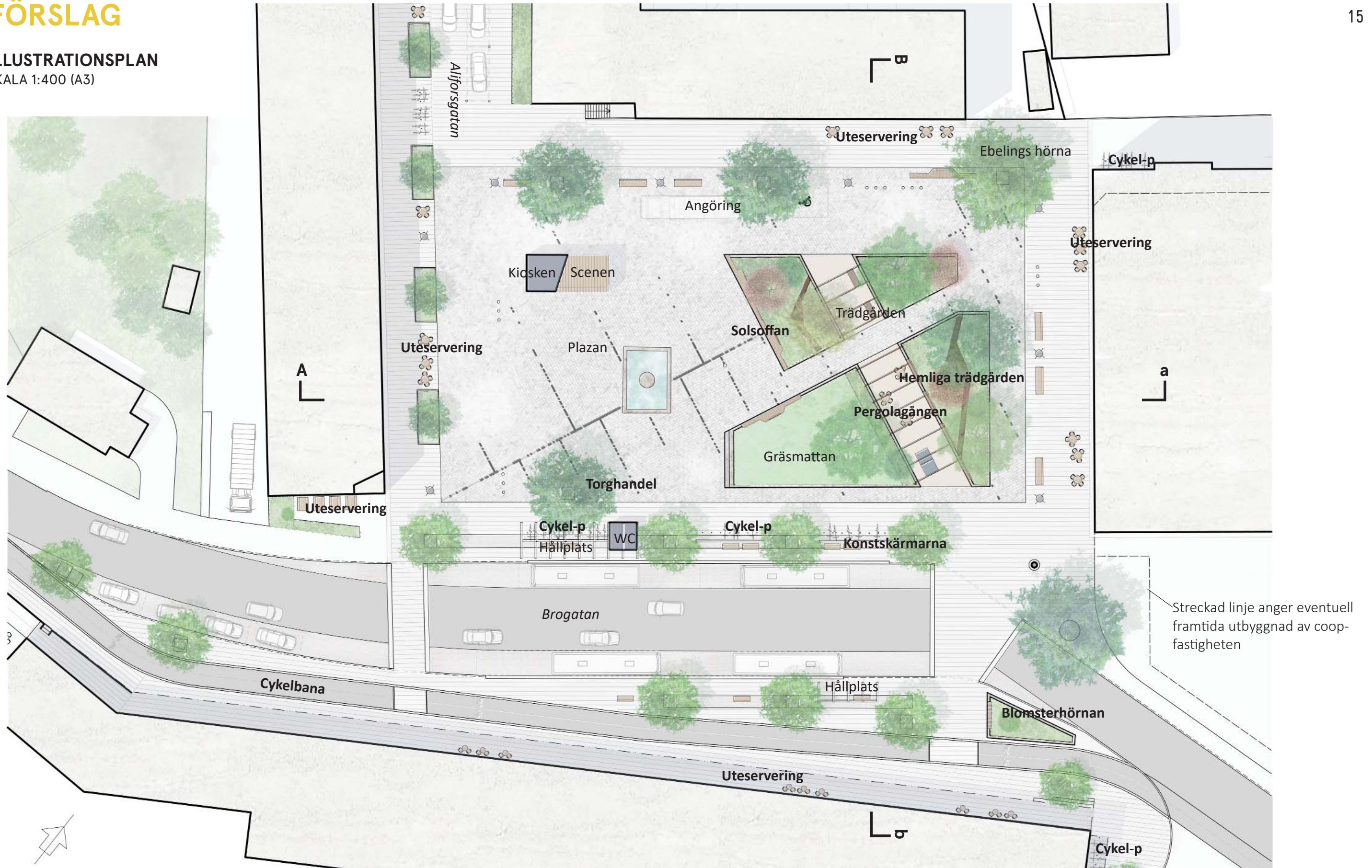
ETT TORG MED EN STARK KULTURIDENTITET

ETT HÅLLBART TORG

ETT TORG MED EN SPÄNNANDE OCH INBJUDANDE LJUSMILJÖ

FÖRSLAG

ILLUSTRATIONSPLAN
SKALA 1:400 (A3)

Streckad linje anger eventuell
framtida utbyggnad av coop-
fastigheten

Perspektiv över torget sett från söder.

Perspektiv över torget sett från öster. Till höger i bilden syns en illustration av Coopkvarterets eventuella framtida utformning.

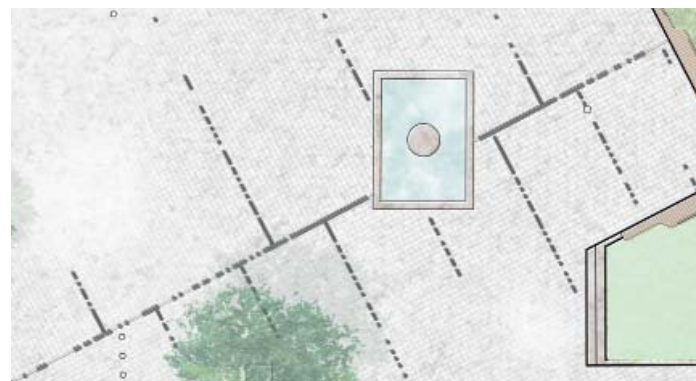
STADENS HJÄRTA

De tre grundpelarna kulturen, naturen och vattnet har givit inspiration till torgets innehåll och karaktär. Med det som grund växte ett koncept fram för gestaltningen, där vi valde att ta fasta på torget som stadens motor, nav och knutpunkt; stadens hjärta.

Härifrån utgår kommunikation och service, här ska folk mötas och umgås, både till vardags och fest. Här ska alla känna sig hemma. Stadens hjärta ska vara något extra, något som visas omsorg och som tillåts blomstra.

PULSÅDERN

Med utgångspunkt i Ebelings Vattenbärserska pulserar vattnet, stadens liv och upprinnelse, ut på torget och sprider sig i alla riktningar i form av stenar av rostfritt stål. Stenarna fångar solljuset liksom, under dygnets mörka timmar, lampornas sken och för tankarna till solkatter på vattenytan. Materialet, rostfritt stål, minner också om stadens industrihistoria i form av Nyby bruk.

Från dammen sprider sig det glittrande vattnet över torget i form av stenar av rostfritt stål

Solsoffan längs planteringarna tillför nya sätt att hänga på

ETT LEKFULLT TORG FÖR ALLA

I och med att parkeringsplatserna på torgytan omstruktureras och flyttas och trafiken minskar skapas ett säkrare stadsrum för barn att vistas i. Torgets utformning tillsammans med lekfulla element bidrar med en inspirerande miljö för stora som små. I den hemliga trädgården kan man utforska planteringarna genom träspänger där spännande föremål tillför upptäckarglädje längs med vägen. Pedagogiska värden främjas genom informationsskyltar som lär oss om växterna och planteringarnas funktion.

Via spänger kan man röra sig igenom och upptäcka de nedsänkta planteringarna

Torget erbjuder olika mötesplatser, både för vila och aktivitet. Vid Trädgården kan man träffas och gunga i hammockarna eller spela boule och pingis. Sittmöbler med en djupare bredd möjliggör utrymme för att krypa upp och hänga avslappnat på. På gräsmattan finns plats för rörelse, där barn kan springa och göra kullerbyttor, men även ha picknick och vila under trädens skugga. Scenen vid Plazan skapar tillfällen för både planerade och spontana aktiviteter. Belysningen vid torgets olika delar bidrar med effektfulla ljusrum, i en konstellation som samverkar för god upplevd trygghetskänsla under kvällens och vinterns mörka timmar.

STÄRKTA KOPPLINGAR MELLAN VERKSAMHETER OCH TORG

Längs det nya coopkvarteret, i fint solläge, finns utrymme för exempelvis uteservering

Den nya torgytan sträcker sig från fasad till fasad i öst-västlig riktning och från fasad till Brogatan i nord-sydlig riktning. Detta gör att fastigheterna inkluderas i stadsrummet och fasaderna definierar och avgränsar torget. Generösa vistelsezoner tillskapas längs fasaderna med tillgängliga gångytor, plats för uteserveringar och möjlighet för verksamheter att ta marken närmast fasaden i anspråk. Detta stärker attraktiviteten för verksamheter i kvarteret. Längs de syd- och västvända fasaderna tillskapas generösa vistelsezoner i attraktiva sollägen vilket kan locka nya verksamheter som restauranger och kaféer att etablera sig framöver. Genom stärkta kopplingar mellan verksamheterna runt torget och torgytan skapas nya förutsättningar för ett livfullt torg.

Längs Aliforsgatans fasad skapas en bredare zon för verksamheter och besökare att ta i anspråk. Träd och dagvattenplanteringar bidrar med grönska.

DEN GRÖNSKANDE TRÄDGÅRDEN

Torget östra del utformas som en grönskande trädgård med en mångfald av växter. I de olika mindre rummen är det grönt och frodigt med vandrande skugga och lägre temperatur. Vintertid bildas ett annorlunda landskap genom belysta stammar och grenverk. En pergolagång skapar halvskugga och plats för en variation av aktiviteter. Ytan kan möbleras med lösa möbler eller med långbord vid fest. Här får pingisbord plats eller så kan grusytan användas som en boulevall. Permanenta sittplatser med rygg och armstöd finns på murarna vända mot sydväst. Längst upp, i det tystaste läget, placeras två hammockar vilket ger en plats för vila. Pergolastrukturen förses med en stämningfull belysning som ytterligare bidrar till trädgårdskänslan på platsen. I de nedsänkta planteringsytorna, den hemliga trädgården, finns spänger där både stora och små kan komma nära grönskan och röra sig genom den. Här finns spännande föremål gömda som väntar på att upptäckas.

I norra delen av pergolan hänger två hammockar

En upphöjd gräsmatta erbjuder spontana sittplatser i det gröna. Här kan man ha picknick, springa av sig eller varför inte träna på att hjula eller göra kullerbyttor. Den förstärker upplevelsen av det mjuka och inbjudande torget som är till för människor i alla åldrar. Den kan även erbjuda åskådarplatser vid större evenemang.

Murkanterna som omger planteringarna används till sittplatser av olika karaktär. Långa solsoffor med varierande djup skapar platser för häng i de centrala delarna av torget, framför fontänen. I det lugna och soliga läget i torgets norra hörn placeras en liknande sitt- och hängmöbel något vid sidan om.

DEN GLITTRANDE PLAZAN

Som kontrast till trädgårdsdelen, finns i väster en större öppen, oprogrammerad del med plats för tillfälliga aktiviteter; *plazan*. Här kan torghandel och marknader ta plats, liksom olika typer av evenemang och festivaler. Om behov finns, skulle sommarservering kunna finnas här. Vintertid finns plats för en tillfällig skridskobana.

En paviljong, här med funktionen av kiosk och scen, kan skapa liv på torget och bidra till platsens identitet

Vid större konserter används en mobil scen men för mindre uppträdanden finns en fast scen på torget. Scenen integreras med en kiosk och förses med ett gemensamt tak. Då scenen står tom kan den exempelvis möbleras med lösa möbler och erbjuda sittplatser i skydd för regn. Genom att ge byggnaden ett tydligt och välgjort arkitektoniskt uttryck kommer byggnaden/scenen potentiellt att fungera som ett positivt och identitetsbärande element för torget, även under de stunder då den inte används.

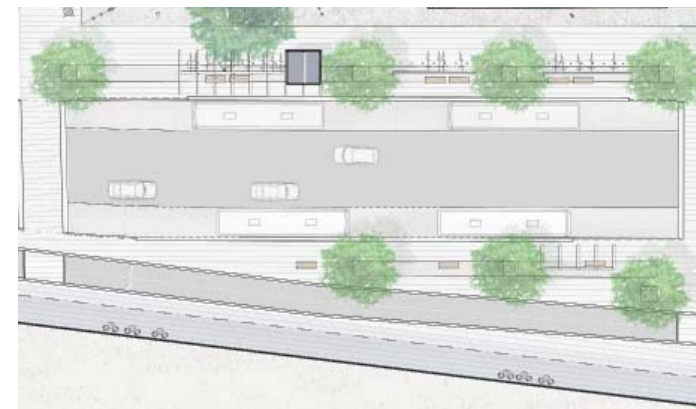

Vattenbärerskan får en ny central placering

Vattenbärerskan har fått en ny central placering och blir ett blickfång på den öppna ytan. Konstverket tillför plaskande ljud och ljusreflektioner till platsen. Kanterna på dammen är sittbara och därifrån kan man också nå vattenytan.

BROGATAN BLIR STADSGATA

Genom att rätta upp Brogatan längs torgets södra sida skapas en tydlighet i avgränsningen mot torget. Alléträd ger gatan dignitet och karaktären av en stadsgata och förbättrar på så vis även orienterbarheten; det blir tydligare att detta är en av de mest centrala delarna av Torshälla. Busshållplatserna får en högre standard än idag och förses delvis med en stålstruktur för att ytterligare markera gränsen mot torget och samtidigt erbjuda väderskydd.

Brogatan rättas upp något och får en ny utformning

En ny stålstruktur erbjuder väderskydd för bussresenärer liksom för cyklar

För att skapa avgränsning mot trafikmiljön förses hållplatserna med glasskärmar med konsttryck. Detta blir en semitransparent avgränsning som delvis kan minska effekten av det upplevda bullret på platsen. På baksidan av skärmarna placeras cykelställ med möjlighet att låsa fast cykeln. Stålstrukturens tak sträcker sig även över cykelparkeringen och erbjuder på så vis ett antal platser under tak.

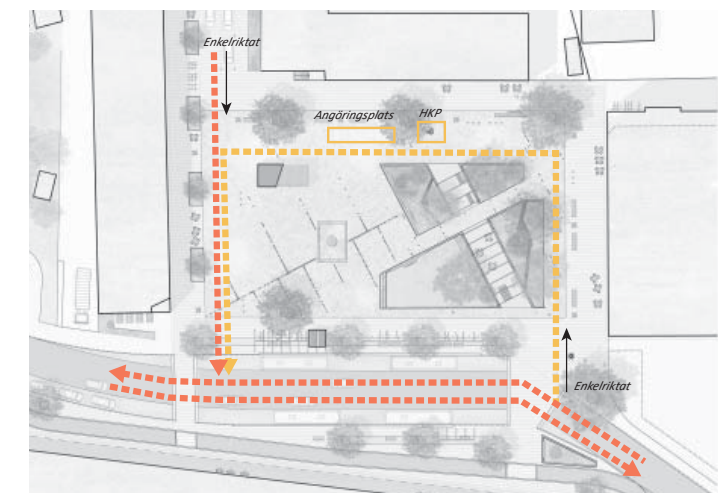

På delar av torget är det möjligt att angöra, på gåendes villkor

CYKELTRAFIK PRIORITERAS, BILTRAFIK BEGRÄNSAS

Ett viktigt led i att stärka kopplingarna mellan torg och fasad är att Drejargatan tas bort i sin nuvarande form som gata på torget. Samtliga parkeringsplatser tas även bort från själva torgytan, vilket blir en avgörande förbättring för upplevelsen av torget som en plats för människan till skillnad från dagens trafikdominans. Alternativa parkeringsplatser i direkt anslutning till torget kommer att erbjudas och genom tidsreglering av de mest centrala parkeringsplatserna skapas möjlighet till en större omsättning av parkerade bilar. Åtkoms till kvarteren norr om Östra torget sker via Julingatan och Trädgårdsgatan. (Läs mer på sid 26.) Det kommer att vara fortsatt möjligt att angöra längs Drejargatan och här kommer det även att finnas en handikapplats. Nya attraktiva platser för cykelparkering, delvis under tak, tillskapas.

Cykelbana tillskapas på Brogatans södra sida där det föreligger minst konflikt med övrig trafik. Cykelbanan planeras längs denna sida även i gatans förlängning.

Princip för trafik och angöring.

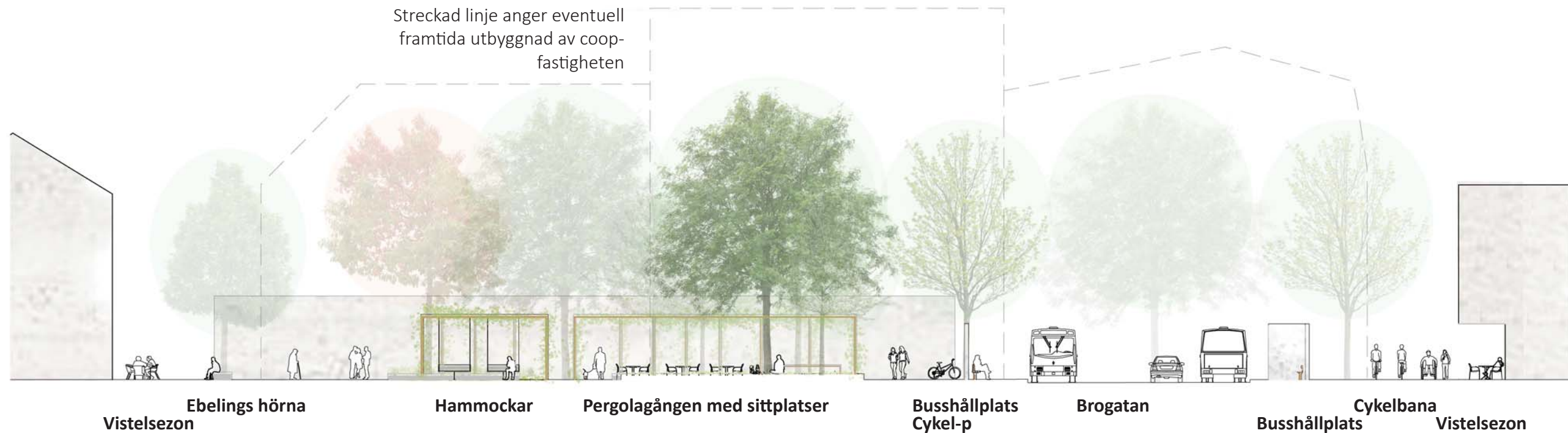
TECKENFÖRKLARING

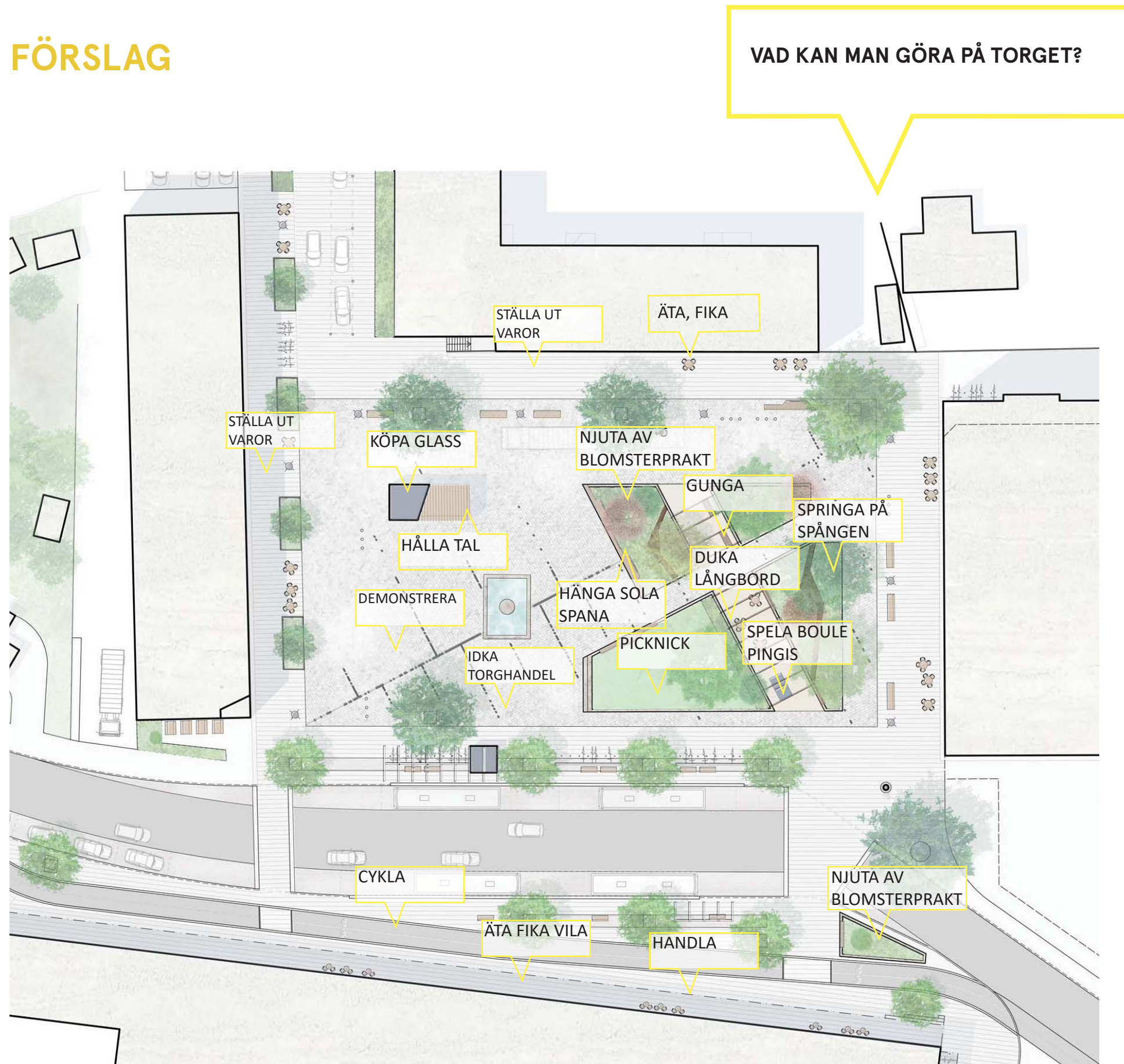
- Angöring/fordon med tillstånd
- Trafik/genomfart
- HKP Handikapparkering

SEKTION A-a
SKALA 1:250 (A3)

SEKTION B-b
SKALA 1:250 (A3)

SOMMARSERVERING

VILA

HÄMTA PAKET

UPPTRÄDA

PICKNICK PÅ GRÄSET

GÅ PÅ TOA

UPPTRÄDA

ÅKA SKRIDSKOR

TITTA PÅ FOLK

DRICKA TERMOSKAFFE

KÖPA KAFFE

VÄNTA PÅ BUSSEN

UPPLEVA PÅ JULBELYSNING

HÄNGA

GÅ PÅ UPPTÄCKSFÄRD I GRÖNSKAN

KÄNNA PÅ VATTNET

BEUNDRÅ KVÄLLSBELYSNING

LYSSNA PÅ DAMMEN

FÖNSTERSHOPPA

IAKTTA

BALANSERA PÅ KANTERNA

TITTA PÅ JULGRANEN

SPELA BRÄDPEL UNDER PERGOLAN

GÅ PÅ KONSERT

HA LOPPIS

TRÄFFA FOLK

SITTA SKUGGAN

ÄTA PÅ RESTAURANG

SITTA I SOLEN

SAMLAS

MATERIAL

Kulörer på torget

Hur man jobbar med material och kulörer, ljus och skugga har stor betydelse för upplevelsen av torget. För Östra Torget vill vi att kulörerna ska samspela med omgivningen; fasaderna, platsens ljus och grönskan. Torget ska förmedla en känsla av liv och värme. Detta uppnås genom att jobba med en bas av mer dämpade men varma kulörer och material som granit, trä, ljus betong, glittrande rostfritt och varma grå eller grågröna toner på stål. Färgklickar är viktiga och åstadkoms genom de lite mer speciella möblerna eller objekten på torget, som exempelvis kiosken/scenen, hammockarna, ett långbord som får mer framträdande kulörer. Även tillfälliga möbler, som sommarmöblering, bidrar med färg till torget. I det fortsatta arbetet med Östra Torget kommer en detaljerad färgpalett att tas fram.

Markbeläggning

Återanvänd smågatsten från dagens torg. Vid komplettering av ny gatsten beställs olika kulörer,

från grå till varmgrå för att ge liv åt gatstensytan. Gammal och ny gatsten blandas.

VAR? Som fris längs fasad, som fris runt cykelbana, runt brunnar, stolpar och liknande samt i mitten av torget. Även bussupställningsplatserna beläggs med gatsten för att minska intrycket av gatans bredd samt anvisa var man får köra.

VARFÖR? Gatsten är ett hållbart livfullt material som åldras på ett vackert sätt. Torget består till stora delar av smågatsten idag vilken kan återanvändas och därmed spara på miljön.

Hällar i granit alternativt betong. Hällar läggs i förband i riktning enligt plan, fallande längder.

VAR? På gång- och vistelseytorna längs fasaderna på båda sidor om Brogatan samt längs bussarnas perronger.

VARFÖR? Hällarna binder samman södra och norra sidan av Brogatan och kv Snickaren, Torgets fjärde

sida blir en del av den övergripande utformningen. Hällarna skapar jämna ytor för god tillgänglighet i huvudgångstråken. Fallande längder ger en detaljering som ger liv åt ytan.

Beläggning av rostfritt stål i gatstensformat borstat alternativt mönstervalst för friktion.

VAR och VARFÖR? I torgytans centrala del sprider sig ett "glitter" ut från dammen. Som en rännil av vatten, som det "pulserande hjärtat" kommer beläggningen glittra som solkatterna på en vattenyta på dagen när solen lyser och på natten i strålkastarnas sken. Den glittrande skatten i Torhällas mitt åstadkoms med hjälp av det rostfria stålet från Nyby bruk.

Asfalt används i körbanan och på cykelbanan.

VARFÖR? Körbanan hänger ihop med Brogatans förlängning i öst och väst. Eftersom asfalten saknar skarvar är den ett funktionellt material för cykelbanan. Av samma anledning minimeras också ljudet från bil- och busstrafik.

Stenmjöl förekommer i torgets inre trädgårdsrum, under pergolan.

VARFÖR? Stenmjölet ger en varm trädgårdskänsla. Ytan kan lätt omvandlas till att exempelvis användas för boule eller andra aktiviteter som exempelvis pingis. Stenmjölet infiltrerar också vatten vilket är bra för de omgivande växtyterna.

Murar

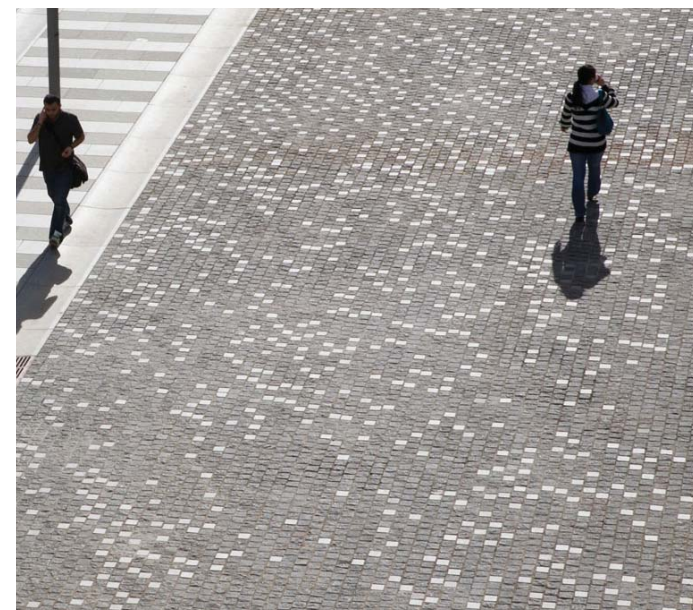
Bredd ca 300 mm. Synlig höjd varierar från 100 mm, där planteringsräcke förekommer, till ca 300 mm för övriga lägen.

VAR? Ramar in planteringsytorna och gräsmattan i torgets mitt.

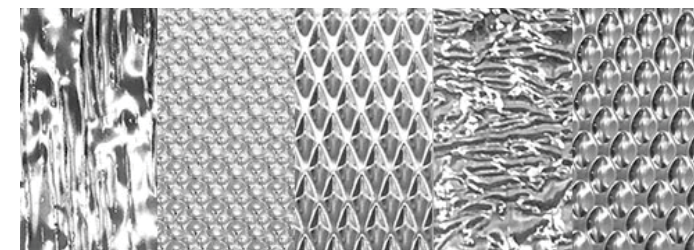
VARFÖR? Granit är ett hållbart material som åldras vackert. Det passar bra ihop med gatstensytorna. Murarna är lite bredare vilket gör att de kan användas som spontana sittplatser. För dem som vill sitta mer bekvämt finns bänkar och soffor monterade på murarna.

Bilden är ett exempel på hur kulör kan bidra till liv och identitet på en plats. Här i form av ett långbord som för samman människor. Projektet är gestaltat av ADHOC architectes i Montreal. Fotograf Raphaël Thibodeau.

Exempel på markbeläggning bestående av smågatsten som möter hällar. I markbeläggningen finns inslag av vita stenar som här ger intrycket av "glitter" i markbeläggningen. Bilden är beskuren. Fotograf Simon Wood.

Exempel på mönstervalst plåt. Foto Rimex metals.

Exempel på markbeläggning med hällar i förband med fallande längder. Bilden är från Forumtorget i Uppsala som White arkitekter har ritat. Foto White arkitekter.

Bilden visar en upphöjd gräsmatta omgärdad av lägre sittbara granitmurar. Fotot är från Almentorget i Karlstad, utformat av Thorbjörn Andersson. Bilden är beskuren. Fotograf Anders Blomberg.

UTRUSTNING

Soffor och bänkar

Förslagsvis Botan från Blidsbergs mekaniska. I serien finns även dubbelbänk och murbänk, som används som komplement till de klassiska parksofforna.

VAR? På torget i olika lägen. Soffan med armstöd används förslagsvis även vid busshållplatserna.

Soffa "botan" från Blidsbergs

Solsoffan

På utvalda murpartier i solläge finns platsbyggda soffor i trä som skapar olika typer av sittplatser och generöst tilltagna djupare partier för en mer informell karaktär. I det nord-östra hörnet finns en liknande soffa som erbjuder sköna sittplatser i ett av torgets bästa sollägen, men något mer avsides.

Pergolan

Utförs i stål som lackas, förslagsvis i grå RAL 7016. Består av tre rejäla U-balkar som svetsas ihop så att håligheten hamnar inåt. Här kan dragningar av el göras för att möjliggöra för effektbelysning. På delar av pergolan fästs nät alternativt vajrar av rostfritt stål för att förbättra möjligheterna för klättrväxter.

Exempel på platsbyggd soffa med olika sittmöjligheter. Här från Råda torg gestaltat av Mareld landskapsarkitekter. Foto: Mareld

Markgaller

1. Återanvända galler från torget i trögrostande stål lik HB 807 från Hammarby bruk men med en bredd på 1400 mm.

VAR? Träden längs Brogatan. Vid upprustning av resten av Brogatan föreslås samma markgaller användas.

2. Markgaller i trögrostande stål från Hammarby bruk eller likvärdigt.

VAR? Träden som står i hårdgjord yta längs fasaderna på torget.

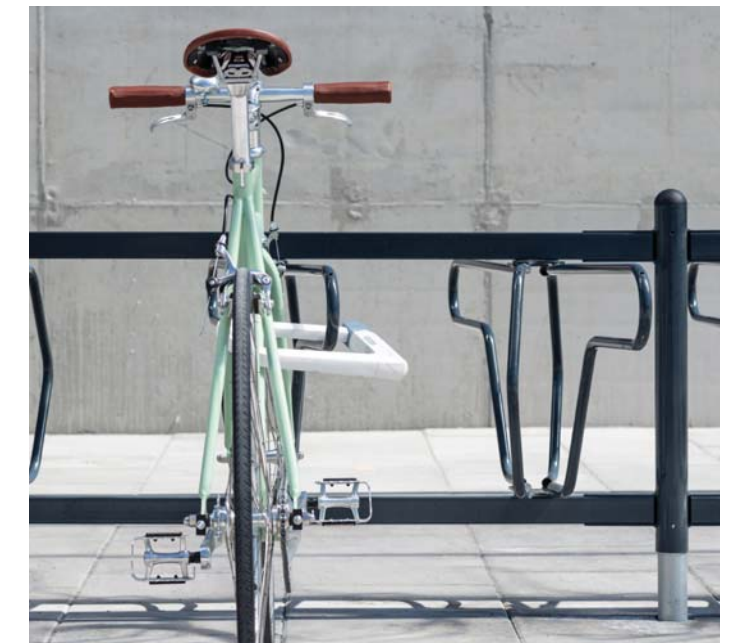

Markgaller av trögrostande stål

Cykelställ

DELTA med ramlåsning från Cykos eller likvärdig. Pulverlackas i en mörk grå kulör RAL 7016.

VARFÖR: Cykelställ där hjulet fixeras samtidigt som det går att låsa fast både ram och hjul vilket efterfrågas idag.

Cykelställ för låsning av ramen. Foto: Cyklos

UTRUSTNING

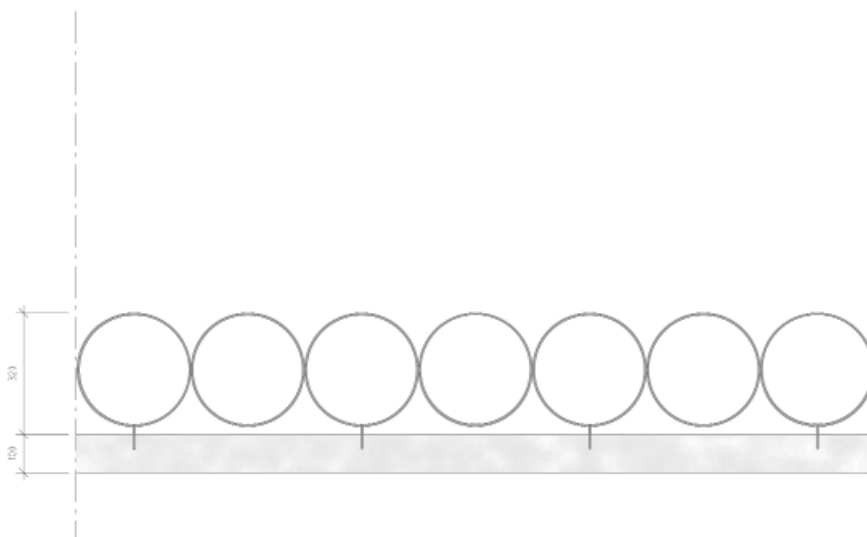
Planteringskydd

Utförs i rostfritt stål i formen av ihopsatta cirklar. Höjd runt 320 mm.

VAR? Öppna nedsänkta dagvattenplanteringar med träd, buskar och perenner.

VARFÖR?. Materialet anknyter till tillverkningen vid Nyby bruk, en viktig del av Torshällas historia och nutid. Formen refererar till de rullar av plåt som tillverkats på bruket. Även andra detaljer på torget utförs i rostfritt stål för att hålla ihop utformningen och som en referens till Torshällas identitet. Det rostfria stålet glittrar i solen som solkatterna på en vattenyta eller som ett smycke i ljusskenet vilket också bidrar till torgets festliga stämning.

Förslagsvis kan kantstödet med två cirklar användas vid de större planteringsytorna och det med enkla cirklar runt planteringarna på Aliforsgatan.

Planteringsräcken i rostfritt stål, inspirerade av Nyby bruks produktion, bildar ett smycke som omgärdar de rektangulära växtbäddarna längs Aliforsgatan.

Stamskydd

Utförs i rostfritt stål som två halvcirklar. Höjd 650 mm. Fästs i markgaller.

VAR? Fristående träd i hårdgjorda ytor.

VARFÖR? Se text för planteringskydd.

Stöd för stamträd

Utförs i trä enligt AMA DDC.1112 men med högre, 2 m, stölar. Målas.

VAR? Alla träd.

Pollare

Utförs förslagsvis som cylindrar i rostfritt stål. Diameter 300 mm.

VAR? I lägen där det kan vara lockande att köra in med bil trots att det inte är tillåtet.

VARFÖR? De små pollarna kan samtidigt fungera som utsmyckning. De för tankarna till de rullar av stålplåt som tillverkas på Nyby bruk.

Belysning

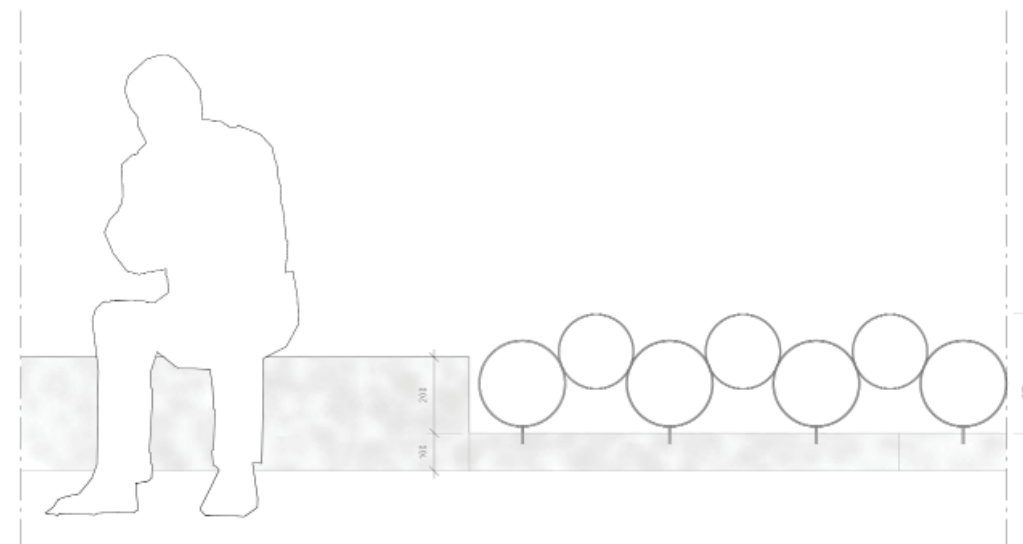
Brogatan ges förslagsvis en armatur som följer hela gatans längd som en del av den sammanhållna framtida utformningen av Brogatan. Vid hållplatserna sätts armaturen på båda sidor om gatan, i linje med busskurer. Stolpar förbereds med infästning för julbelysning ovan gatan.

Lägre armaturer med en intim känsla bildar förslagsvis en ram längs fasaderna i den sk möbleringszonen för att ge ett bra allmänljus. Eventuellt kan de befintliga armaturerna med vita vågformade reflektorer återanvändas med ny ljuskälla och kompletteras. Stolpar förbereds för att möjliggöra påhängd julbelysning.

Den öppna delen av torget föreslås kompletteras med mastarmaturer som har väl avgränsade ljuskällor. På så vis kan olika "ljusrum" med olika intensitet skapas på de öppna ytorna vilket ger spänning åt rummet. Ljusinstallationen från firandet av Torshällas 700-årsjubileum återanvänds.

Som en kontrast till den öppna delen av torget föreslås i torgets "trädgårdsdel" en lägre belysning som arbetar med växternas blad, grenar och stammar som tillsammans med pergolan skapar effektfulla och intima ljusrum sommardag liksom vintertid.

Stolpar pulverlackas i en varmgrå eller svart kulör.

Planteringsräcken i rostfritt stål återfinns också längs delar av de muromgärdade planteringarna i torgets trädgårdsdel. På så vis har man bättre insyn mot planteringarna.

VÄXTMATERIAL

Träd och växtlighet är viktiga element i den urbana miljön då de bidrar till att skapa mening, rumslighet och identitet. Träd och växtlighet är också viktiga för ökad hälsa och välmående. De förbättrar mikroklimatet genom att erbjuda skugga och lägre temperaturer (minskar effekten av s.k. heat-islands), dämpa vind och minska upplevelsen av buller. De kan minska stress och sjukdom genom att mjuka upp den hårda stadsmiljön vilket ger en känsla av välmående. De ger förutsättningar för en rik biologisk mångfald och bidrar med en rad viktiga ekosystemtjänster bl.a. genom att ta upp luftföroreningar, minskade kostnader för hantering av dagvatten och ökat ekonomiskt värde på intilliggande fastigheter.

Växternas förutsättningar

Att satsa på träd i den urbana miljön är en långsiktig god investering som, sett i ett brett perspektiv, räknas hem många gånger om i förhållande till investeringskostnaden.

För växter är den urbana miljön dock tuff av flera anledningar; brist på vatten och luft, kompaktering av jordar, salt, mekaniska påfrestningar, skadegörelse mm.

Målet är att hitta en bred palett av träd som klarar de tuffa urbana miljöerna. En mångfald av arter är det bästa sättet att sprida riskerna och skapa en motståndskraftig trädpopulation.

För perenner och buskar är regnbäddar en tuff miljö eftersom de måste klara både blöta förhållanden och längre perioder av torka. Träden har ofta bättre förutsättningar då deras rotsystem sträcker sig längre och de därmed har lättare att hitta vatten.

För att växtmiljöerna ska fungera i det långa perspektivet är det också viktigt att skapa rätt förutsättningar från början vilket bl.a. innefattar:

- Växtförutsättningar d.v.s. rätt typ av jord –

exempelvis kolmakadam för dagvattenfördröjning och tillräckligt stor jordvolym - min. 15 m³/ träd (gärna 20-30 m³) samt vatten och lufttillförsel - i form av luftningsbrunnar och tillförsel av vatten - bl.a. genom tillförsel av dagvatten.

- Växtmaterial d.v.s. robust växtmaterial som stomme och i väl valda lägen växtmaterial med kompletterande egenskaper som exempelvis blomning, höstfärg, exklusivitet etc.
- Utrymme ovan mark d.v.s. minst 4 meter från fasad för små/och eller smalkroniga träd och 7 meter från fasad för stora träd.
- Skydd mot mekanisk åverkan som exempelvis påkörning av stam och grenar genom påkörnings- och planteringskydd samt korrekt stamhöjd för träd.

Genom att jobba med inhemska växter från både kultur- och naturlandskapet kan spännande, robusta växtmiljöer tillskapas. Foton visar innergården på Scandic Grand Central i Helsingfors, utformad av Nomaji. Bilderna är beskurna. Foto Nomaji.

Växtkoncept

På Östra torget vill vi tillföra en variation av växter, av färg och form, som kan inspirera och variera under årets olika årstider. Träd av olika arter ger en robust grönstruktur som klarar av framtida klimatförändringar. Buskar och perenner förstärker intrycket av väl omhändertagna gröna stadsrum.

Genom plantering av större alléträd längs Brogatan i de lägen där det är möjligt, skapas struktur och orienterbarhet och ett grönt, tilltalande gaturum. Även Aliforsgatan får en trädrad som bidrar till grönska och rumslighet längs byggnaden, men här med mindre träd eftersom de står närmare fasaden. Som kontrast till trädraderna planteras i torgets "trädgårdsdel" en djupt grönskande "dunge" av träd med olika uttryck och av olika storlek. För att inte skapa för kompakt skugga är det viktigt att välja träd med en luftig krona vilket gäller både trädrader liksom träden i "dungen". Några av de befintliga träden står kvar som en länk mellan det nya och

Fotot visar en nyplanterad öppen dagvattenbädd med en bredd på ca 2000 mm. På Östra torget föreslås motsvarande planteringar längs Aliforsgatan för att tillföra grönska till denna del av torget liksom för att möjliggöra omhändertagande av dagvatten. Planteringarna innehåller träd och marktäckare i form av robusta perenner och/eller låga buskar.

gamla och blir en del av framtidens blandade, robusta trädval. I "Ebelings hörna" planteras ett större vårdträd.

Inspiration hämtas från det omgivande landskapets naturtyper; *hällmarksskogen, betesmarken och strandvegetationen*. Genom att använda några trädarter från dessa biotoper stärker vi kopplingarna (för både människa och djur) och igenkänningen till Torshällaåns liksom till de insprängda och omgivande naturhöjderna. Men som kontrast till den omgivande naturen förekommer biotoperna här i stiliserad form; lite mer ordnad, mer färgstark och mer tydlig.

Som komplement till inhemska arterna adderas förädlade arter för blomning och årstidsvariation. Lökväxter tillför rummen färg tidigt under säsongen.

Urnor med sommarblommor föreslås användas på den öppna torgytan nära solsofforna, i "Ebelings hörna" samt i anslutning till annonspelaren.

Fotot visar en öppen dagvattenbädd med en bredd på ca 6000 mm. Här är det möjligt att jobba med flera olika grupper av perenner och också med flerskiktade planteringar d.v.s. både busk- och trädskikt. Bilden representerar de nedsänkta växtbäddar som föreslås centralt på torget.

DAGVATTEN OCH SKYFALL

Vid upprustning av Östra torget är det också möjligt att fördröja, rena och infiltrera platsens dagvatten och därmed minska flödet till recipienten och belastningen på dagvattennätet. Med den föreslagna dagvattenhanteringen skulle det troligtvis också vara möjligt att om man så önskar, låta takvattnet från omgivande fastigheter tas om hand på torget. De föreslagna regnbäddarna kan också utformas för att fördröja vatten vid skyfall.

Trädplanteringar, vegetationszoner och regnbäddar är exempel på gröna element som kan skapa ett

grönt gaturum. Ett grönt gaturum kan vara en del i ett prioriterat grönt stråk eller fylla en viktig funktion som länk i den gröna infrastrukturen när det gäller dagvattenhantering eller som en del av en ekologisk spridningskorridor.

För platsen föreslås två principer för lokal hantering av dagvatten; täckt regnbädd dvs kolmakadamjord under träd i hårdgjorda ytor samt öppen regnbädd dvs nedsänkta planteringar med träd, buskar och

perenner. Som komplement till detta föreslår vi ytor med genomsläpplig beläggning.

Driftsaspekter

För en öppen regnbädd är skötselkostnaderna för att upprätthålla önskade estetiska värden och för att undvika igensättning av inlopp och övertyta motsvarar ungefär skötselkostnaderna för en robust plantering med fleråriga växter.

För öppna regnbäddar krävs regelbunden bevattning när själva växtbädden etableras. Sedan krävs underhåll i form av inspektion och rensning av inlopp och rensning av ogräs. Sedimentfång vid inloppet till växtbädden kan reducera sedimentmängden. Vid igensättning och försämrade infiltration kan bäddens ytlager behöva luckras eller bytas ut.

För täckta regnbäddar där skelettjordar ligger under tät beläggning krävs årligen återkommande rensning av brunnar, motsvarande behovet för vanliga rännstensbrunnar.

TRAFIK

Befintliga parkeringsplatser som finns i anslutning till torgytan idag föreslås ersättas av parkeringsytor på anslutande gator och ytor nära Östra torget, främst på Julingatan och Aliforsgatan strax norr om Östra torget. Parkeringsytor finns även på allmän platsmark bakom Coop-fastigheten. Enligt förslaget regleras motsvarande mängd parkering som finns på torget idag – cirka 30 platser – på dessa alternativa ytor för korttidsparkering tillåten i 1 timme.

Parkeringsskyltning från Östra torget föreslås göras till ytorna bakom Coop-fastigheten via Riktargatan och Trädgårdsgatan. Parkeringsytan där bör upplåtas för så många fordon som möjligt, beaktat Coops in-/utlastningsbehov.

Förändringen innebär att de första kvarteren runt Östra torget (Aliforsgatan mellan Julingatan och Ebelinggatan samt Julingatan mellan Aliforsgatan och Trädgårdsgatan), som tidigare varit reglerade under P-24-reglering, nu blir reglerade för kortare parkeringstid. Parkeringsplatser med P-24-reglering kommer därmed att flyttas något längre ut från torget.

VAD SÄGER GRÖNPLANEN?

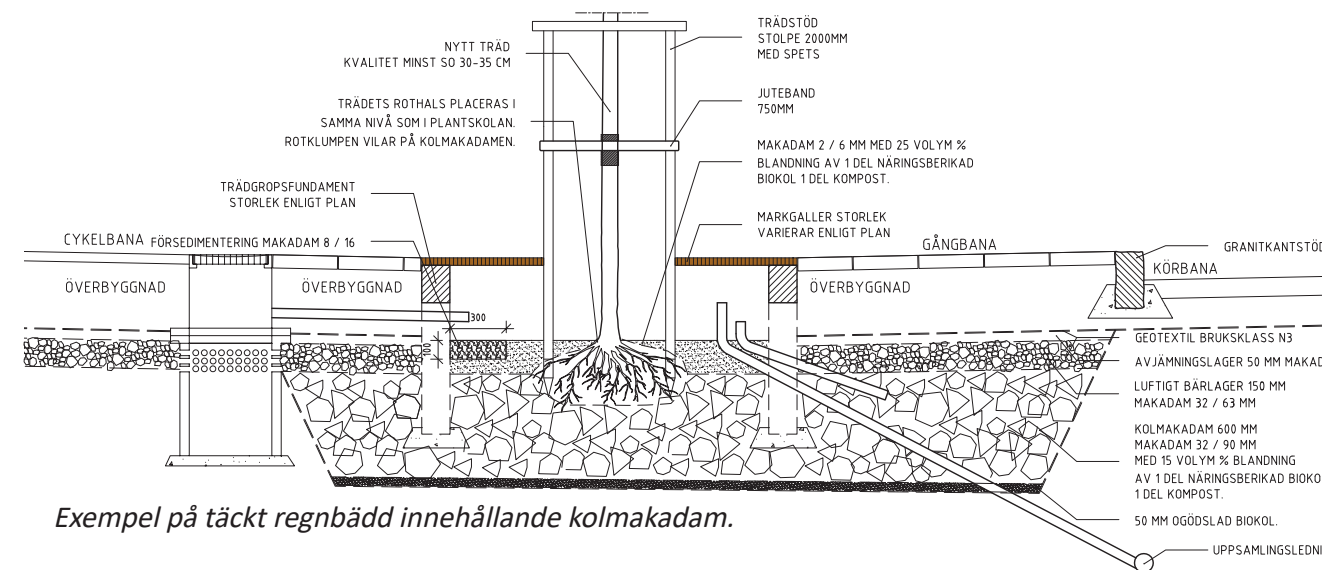
2.15 Gröna gaturum

Trädplanteringar, vegetationszoner och regnbäddar är exempel på gröna element som kan skapa ett grönt gaturum. Ett grönt gaturum kan vara en del i ett prioriterat grönt stråk eller fylla en viktig funktion som länk i den gröna infrastrukturen när det gäller dagvattenhantering eller som en del av en ekologisk spridningskorridor.

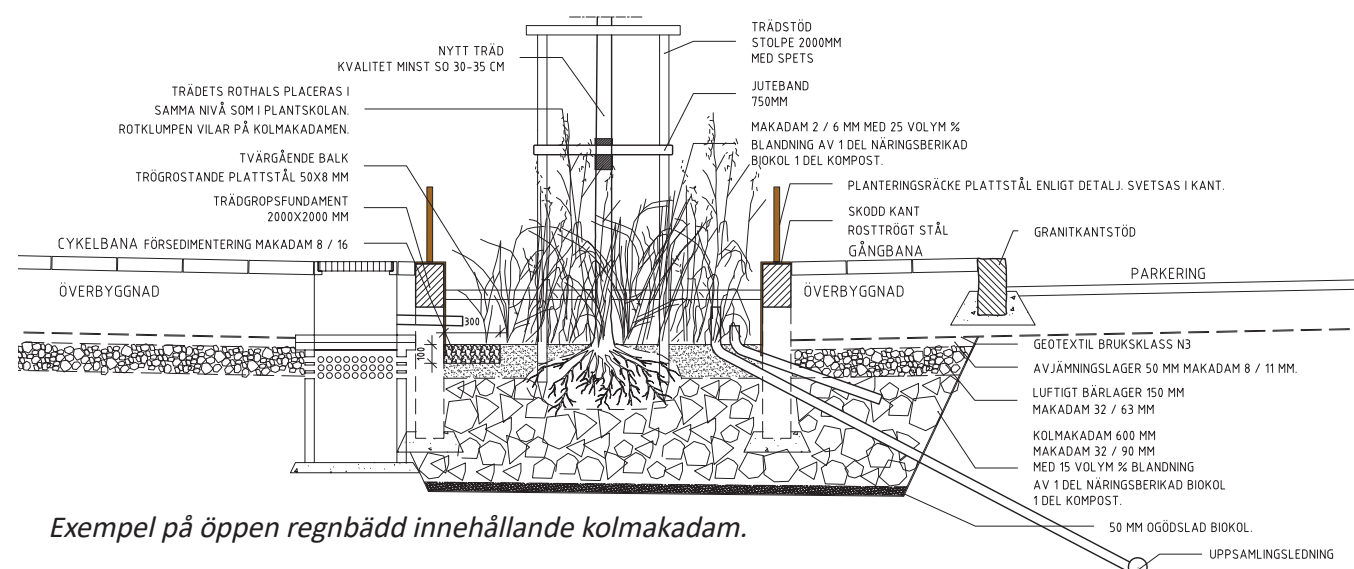
2.16 Mångfunktionella ytor

Grönytor ytor som genom höjdsättning, utformning och vegetation planeras för att kunna ta hand om och har potential för att infiltrera vatten vid kraftiga regn och även dagvatten för mångfunktionella ytor. De mångfunktionella ytorna bidrar med viktiga ekosystemtjänster och behövs i den urbana miljön. Vi behöver planera för fler mångfunktionella ytor i staden och utreda vilka ytor som har potential att utvecklas som just mångfunktionella ytor.

Grönplan 2020-2030 för Eskilstuna kommun

Exempel på täckt regnbädd innehållande kolmakadam.

Exempel på öppen regnbädd innehållande kolmakadam.

EKOSYSTEMTJÄNSTER

Ekosystemtjänster är alla produkter och tjänster som naturens ekosystem ger människan och som bidrar till vår välfärd och livskvalitet. Pollinering, naturlig vattenreglering och naturupplevelser är några exempel. Ekosystemtjänster brukar delas in i fyra olika typer:

Producerande

- Genom att infiltrera dagvatten i regnbäddar, **renas vattnet** och vatten återförs också till grundvattnet.

Understödjande

- En varierad växtkomposition som kan öka den **biologiska mångfalden**. Det kan åstadkommas genom bevara några av de befintliga träden och genom att plantera nya arter som till exempel lockar till sig pollinerare. Ett lokalt växtmaterial gynnar lokala arter och stärker de ekologiska sambanden.

Kulturella och sociala

- En estetiskt tilltalande miljö** med en omhändertagen och spännande variation av växter gör att människor trivs.
- En miljö som refererar till lokala växtmaterial samt minnen och associationer till platsens historia kan stärka **känslan av tillhörighet** och bidra till en stark **platsidentitet**.
- Möjlighet att i de nedsänkta planteringarna genom bl a skyltning berätta om biologisk mångfald och LOD för barn och vuxna på ett **pedagogiskt** sätt.

Försörjande och Reglerande

- Genom att arbeta med höjdsättning, vegetation, regnbäddar och skelettjordar kan vatten **renas, dagvatten fördröjas samt riskerna vid skyfall minskas**.
- Skapa **attraktiva lägen i både sol och skugga**, genom en genomtänkt planering av träd och buskar. Grönska renar luften och sänker temperaturen vilket ger ett bättre **lokalklimat**.
- Jobba med en växtkomposition **som inte lockar till sig skadedjur**, vars växter förespås vara resilienta för framtida klimatförändringar.
- Möjlighet att binda in **koldioxid** genom användandet av kolmakadamjordar.
- Genom ljuddämpande skärmar samt en omdisponering av funktioner på torget, skapa fler vistelseytor med bättre ljudkvalité.

KONST OCH OFFENTLIG UTSMYCKNING

Vattenbärskan

Vattenbärskan av Allan Ebeling som står på Östra torget invigdes år 1967 i samband med Torshällas 650-års jubileum. Konstverket placerades ihop med de existerande pilträden, centralt på den del av torget som då var till för fotgängare. Idag har ytan för fotgängare utökats och konstverket står sidorienterat på torget, nära den bullrande trafiken. Under åren som gått ser det ut som att både färg och material har ändrats på konstverket framförallt vad gäller dammen men också fundamentet som hon vilar på.

Med önskemål från driften om att hon inte ska stå för nära träd och efter att trädinventeringen fastslog att det kvarvarande pilträdet var i dåligt skick och bör tas bort, fanns inga tunga argument kvar för att behålla konstverket i sitt nuvarande läge.

I det nya förslaget flyttas Vattenbärskan för att på nytt få en central placering på torget. Dammen runt om behåller sin form men kanter och botten renoveras. Sockelelementet återfår sin ursprungliga kulör. Upprustning av konstverket görs i dialog med ansvariga för stadens offentliga konst.

Ljusinstallation

En ljusinstallation inspirerad av konstnären Allan Ebelings försök att i sina målningar fånga glöden och pulsen i arbetet med metall i ortens verkstäder finns på den öppna delen av torget idag.

Ljusinstallationen sattes upp och invigdes i samband med Torshällas 700-årsjubileum 2017. Installationen skulle, förutom kopplingen till Torshällas platsvarumärke kultur, också bidra till att skapa ett mer attraktivt torg under årets mörka period.

Ljusinstallationen föreslås i det nya förslaget att justeras i läge.

Framtida möjligheter

Glasskärmarna som återfinns i väderskydden samt längs norra sidan av Brogatan har en central placering i staden och kommer att ses dagligen av många invånare. Därmed bör de utformas på ett intressant och tilltalande sätt exempelvis genom konsttryck på skärmarna.

Genom att placera ut små objekt eller konstverk på torget, framförallt bland vegetationen men också på andra, kanske oväntade, hemliga platser, kan Östra torget bli en plats för upptäckande, för alla men framförallt för barn. Det skulle exempelvis kunna vara små djur som gömmer sig bland vegetationen, under en bänk eller på en lyktstolpe. Det skulle också kunna vara andra objekt från Torshällas historia, objekt från olika tidsepoker, kanske "skrot", verktyg eller liknande som har något att berätta. Objekten kan med fördel åtföljas av en liten text.

Bilden visar en hare som hoppar i en av planteringarna på Hospitaltorget i Linköping.